

CARL HENRIK KOCH

FILOSOFIEN I MELLEMKRIGSÅRENE KØBENHAVN

Den 2. juli 1931 døde Harald Høffding. Hans position som dansk filosofis nestor og som en central dansk kulturpersonlighed havde i en menneskealder været uanfægtet. Både national og international anerkendelse var blevet ham til del. Oprindeligt udgået fra teologien havde han ført dansk filosofi ud af dens sen-hegelianske æra og ind i positivismens. Med sine psykologiske, filosofihistoriske, moralfilosofiske, religionsfilosofiske og erkendelsesteoretiske værker havde han formået at sætte afgørende præg på dansk kulturliv og videnskab omkring århundredskiftet. Bedre end nogen anden har hans elev Frithiof Brandt karakteriseret hans person og tænkning:

"For Høffding var Filosofi ikke Sport, men en Livssag, det der erstattede ham Religionen. Med hele sit Væsens Alvor gik han op i sin Tænkning, redelig til det Mindste, arbejdende som en Gigant og skabte den graa Bygning, der hedder den Høffdingske Filosofi. Den er et Tempel for Hverdagen, for den trofaste Arbejdsomhed, for Maadehold uden Askese, for Selvhævdelse uden anmassende Hensynsløshed, for Kraftfuldhed uden Desperation, et Tempel for den sunde Ligevægt med det Anstrøg af Vemod og smilende Resignation overfor det, man ikke kan naa." ("Notat om Harald Høffding" udgivet af M. Blegvad, - i *Filosofiske Studier* 2 (1979), s. 171).

Den 11. marts 1932 mødtes fire af Høffdings "unge venner", professoren i psykologi fra 1922 Edgar Rubin (1886-1951) og de tre filosofiske professorer Victor Kuhr (1882-1948), professor fra 1918, Frithiof Brandt (1892-1968), professor fra 1922 og Jørgen Jørgensen (1894-1969), professor fra 1926. Mødet fandt

sted i Universitetets festsal, hvor de for medlemmerne af Selskabet for Filosofi og Psykologi, stiftet 1926 på Rubins initiativ, talte om deres afdøde læremester på hans 89. årsdag. Rubin beskrev Høffdings opfattelse af erkendelsens principielle uafsluttethed, Jørgensen behandlede den Høffdingske erkendelsesteori, Kuhr talte om Høffdings livsfilosofi og Brandt om humanisten Høffding - og som det ofte er tilfældet med taler af denne art, blev det snarere bidrag til en selvkaraktærisering end til en karakteristisk af den afdøde.

Tre af de nævnte - filosoferne - kan vi møde ca. 20 år tidligere i digteren Tom Kristensens (1893-1974) erindringsglimt. Studentermiljøet omkring Københavns Universitet var lille, markante skikkelser fandt sammen, eller der opstod modsætningsforhold for livet. Nærmest Tom Kristensen stod venen Frithiof Brandt, som skildres som en Apollon med janusansigt, et dagsansigt og et natansigt, og som med bemærkningen: "Hvorfor skriver I (dvs. T.K. og digteren Bønnelycke) ikke om København?" ændrede hans kurs. Resultatet blev romanen **Hærværk** (1930), hvori de brølende tyveres København kom til at spille en hovedrolle. Æstetikeren Kuhr beskrives som en buddhalignende figur, og som "et af de rareste gudebilleder, der nogen sinde har trippet langs Københavns fliser". Jørgen Jørgensen med hans ny-kantianisme synes at have gjort mindre indtryk på den unge digter - måske fordi han tilbragte tiden, medens Jørgensen foretog sin kantianisme, ude på taget, hvor han nød - ikke stjernernes skær, vi befinder os i begyndelsen af århundredets andet årti, men lyset fra byen (se Tom Kristensen: **Aabenhjertige Fortielser**, København 1966, ss. 79 og 85).

Mellemkrigstidens københavnske og dermed danske filosofi og psykologi blev tegnet af de fire nævnte. Udfyldte Høffdings plads kunne ingen af dem, hvilket ikke skyldtes manglende format, men den stadig mere udtalte fagspecialisering.

Rubin markerede sig som den ældste først. Han blev magister i filosofi i 1910 med psykologi som speciale. I 1905 havde han sammen med en kreds af studerende, tolv i alt, her iblandt brødrene Harald og Niels Bohr, dannet foreningen **Ecliptica**, hvori der blev diskuteret filosofiske og videnskabelige spørgsmål. Filosofisk følte Rubin sig knyttet til Høffding, i hvert fald holdningsmæssigt, og han bevarede livet igennem en interesse for erkendelsesteoretiske emner, hvilket prægede dansk psykologi i mellem- og efterkrigsårene. I 1918 introducerede Rubin som lektor i filosofi det dengang sidste skud på filosofiens stamme, den symbolske logik, på Københavns Universitet.

Høffding havde i 1882 udgivet sin **Psykologi i Omrids**, et for tiden fremragende stykke "lænestolspsykologi". Hos Alfred Lehmann (1858-1921) lærte Rubin den Wundtske skoles experi-

mentelle psykologi at kende, og han studerede et par år før 1. verdenskrig i Göttingen hos tidens førende experimentalpsykolog G.E. Müller. Perceptionspsykologien blev hans foretrukne felt, inden for hvilket han kom til at yde nye og værdifulde bidrag. G.E. Müller havde sat Rubin til at undersøge genkendelsesfænomener, men han blev i løbet af sine undersøgelser mere og mere optaget af det fundamentale spørgsmål: hvad karakteriserer en synsoplevelt figur? En række resultater af hans experimentalpsykologiske analyser blev fremlagt i disputatsen **Synsoplevede Figurer** fra 1915. Heri giver Rubin udtryk for synspunkter, der kan genfindes inden for den såkaldte gestaltpsykologi, en retning inden for perceptionspsykologien, som netop i disse år vandt fodfæste, synspunkter, som Rubin imidlertid selvstændigt var nået frem til. Rubin tilsluttede sig aldrig gestaltpsykologien forstået som en teori eller som teorien om perception. Med årene skærpedes hans kritiske holdning til psykologiske teoridannelser, idet han til stadighed gjorde gældende - især over for sine elever - at det foreliggende erfaringsmateriale inden for psykologien var for ringe til at danne baggrund for vidtgående teoretisering. Rubin var experimentalpsykolog, og heri lå hans styrke og hans begrænsning.

Med sin skarpe intelligens og omfattende viden kom Rubin til at præge en generation af danske psykologer. Hans anti-teoretiske indstilling parret med hans udtalte kritiske sans gjorde ham til en lidet overbærende kritiker af Freuds psykoanalyse og Adlers individualpsykologi, der fra midten af tyverne i stadigt stigende grad indfangede det Københavns kulturelle liv. Først med studenteroprøret i 1968 blev Rubins *anathema* over dybdepsykologien brudt med en markant ændring af det københavnske psykologistudium til følge, hvorved faget med et hug skiltes fra sin tradition.

At kalde Rubin for positivist er for letkøbt. Filosofisk positivism - både det 19. århundredes comtianisme og det 20. århundredes logiske positivism - med dens klare tendens til at reducere bevidstheden til blot og bar receptivitet, havde han vist blot foragt tilovers for. Fra Høffding havde han arvet respekten for det individuelle og det særegne, for jeg'et og personligheden, for det mangfoldige og det samlende. Psykologiens genstand var for ham den menneskelige bevidsthed, kravet til en videnskabelig psykologi var en fordomsfri beskrivelse og ikke en - set med Rubins øjne - letfærdig teoretisering.

De filosofiske professorers hovedopgave var den såkaldte filosofikumundervisning, dvs. den propædeutiske undervisning i filosofi, der dannede indledning til de videnskabelige studier, og som skulle give den **universitas**, der berettigede Københavns Universitet til navnet. Ironisk nok var det stof, de tre

filosofiske professorer forelagde den studerende ungdom, højst forskelligartet og på mange måder svarende til deres personlige forskellighed. Kuhr og Brandt forvaltede arven fra Høffding, begge udprægede humanister, Brandt klar og skarp i foredraget med hovedvægt på psykologien, som han læste over ud fra sin egen **Psykologi** (I-II, 1934-40), Kuhr, husket som medudgiver af de Kierkegaardske papirer, mindre krævende, med en venlighed og charme, der gjorde ham til generationer af studerendes yndling. Jørgensen, derimod, hentede inspiration i matematikkens og naturvidenskabens nyeste udvikling og fremlagde i sine **Filosofiske Forelæsninger** (1926-27) et meget krævende, men også originalt pensum for de studerende. På et tidspunkt var der ligefrem tale om, at Kuhr og Brandt udelukkende skulle undervise humanister, teologer og jurastuderende, hvorimod Jørgensen skulle forelæse for studerende inden for de matematiske og naturvidenskabelige fag. Dette blev dog aldrig gennemført, skønt Jørgensen var interesseret i en sådan deling. I stedet bøjede han sig noget modvilligt for sine kollegers åbenlyse interesse for at gøre psykologien til filosofikumundervisningens hovedemne og udarbejdede under 2. verdenskrig sin store **Psykologi paa biologisk Grundlag** (1942-46, definitiv udgave 1957), som han i sine senere år ironisk nok, men med rette, kom til at betragte som sit filosofiske hovedværk.

Af det filosofiske triumvirat var Brandt og Jørgensen de mest markante. Brandt havde i 1922 med en filosofihistorisk disputats, **Den mekaniske Naturopfattelse hos Thomas Hobbes** (engelsk udgave 1928) klart overstrålet Høffding som filosofihistoriker og havde forskaffet sig en position inden for den nyere Hobbes-forskning, som endnu i dag, næsten halvfjerds år senere, står uanfægtet. Desværre fik Brandt aldrig skrevet den bredere fremstilling af filosofiens historie, som hans evner lagde op til, og som havde kunnet erstatte Høffdings kendte værk. I stedet kastede Brandt sig over Kierkegaard og markerede sig med **Den unge Søren Kierkegaard** (1929) og (sammen med Else Rammel) **Søren Kierkegaard og Pengene** (1935) inden for den biografiske afdeling af Kierkegaardforskningen.

Siden sin ungdom havde Brandt bevæget sig hjemmevant i Københavns kunstneriske og litterære cirkler. Hans fortrolighed med såvel den bildende som den litterære kunst i Danmark, hans udmærkede pen og sikre stilsans gjorde ham under og efter 2. verdenskrig selvskrevet til som led i den nationale selvbesindelse at skildre dansk kulturliv fra århundredets begyndelse og frem til nutiden. Hans lidt fornemme, ironiske distance til nutiden gjorde ham aldrig til en populær skikkelse, han var respekteret af de få, men ukendt af de fleste, og kun undtagelsesvis tog han til orde i den offentlige debat. Ganske modsat kollegaen Jørgen Jørgensen, som op

igennem tyverne og trediverne var at finde kritisk engageret i fortroppen for den københavnske intelligentsia.

Brandt blev aldrig partigænger, dertil var han af natur for aristokratisk. Som psykolog måtte han afvise den logiske positivisme og den psykologiske behaviourismes reduktionisme. Tidens filosofiske moderetninger fandt ikke en talsmand i ham. Han var åben for kulturelle strømninger - både Johannes V. Jensen, som i 1944 modtog Nobelprisen i litteratur, og Tom Kristensen hørte til hans omgangskreds, men han delte aldrig Jensens nordiske fanatisme eller Kristensens desperation; hans forhold til kunsten var æstetens. Han var Kierkegaardforsker, men bevarede stedse en sund skepsis over for den Kierkegaardske filosofi. Den resignation, Brandt talte om hos Høffding, blev hos ham selv til ironi med et anstrøg af misantropi.

Som Høffding havde domineret filosofien i København - og dermed i Danmark - i årtierne omkring århundredskiftet, dominerede Jørgen Jørgensen den i mellemkrigsårene. Han var student fra Sorø 1912, modtog allerede i sit andet studieår Universitetets guldmedalje for en afhandling om Schopenhauer og blev magister i filosofi i 1918. Tidligt vendte han sig under inspiration fra den ny-kantianske Marburgerskole imod Høffdings forsøg på at gøre psykologien til en filosofisk grunddisciplin. Også Høffdings Spinoza-inspirerede opfattelse af sjæl-legeleget problemet måtte den unge Jørgensen vende sig imod ud fra den kritiske idealismes tankegang. Som hos marburgerfolkene måtte erkendelsesteorien udgøre filosofiens og samtlige videnskaber - herunder også psykologiens - fundament, og psykologismen måtte derfor på det skarpeste afvises. Ironisk nok medførte Jørgensens filosofiske udvikling, at han fra slutningen af trediverne i stadig stigende grad gav udtryk for psykologiske opfattelser, og selve grundstrukturen i hans **Psykologi paa biologisk Grundlag** viste sig under udarbejdelsen efterhånden at være spinozistisk, hvilket var i strid med bogens titel og måske kom som en overraskelse for Jørgensen selv.

Marburgerskolens tolkning af den Kantske erkendelsesteori indebar, at den egentlige virkelighed, **das Ding an sich**, blev fraskrevet enhver ontologisk status og opfattedes som udtryk for den uendelige opgave, mennesket er stillet over for i dets forsøg på at opnå erkendelse. Heri ligger også, at den videnskabelige stræben efter erkendelse altid er uafsluttet, en holdning, som også Høffding ud fra mere positivistiske synspunkter havde tilsluttet sig. Jørgensen opgav efterhånden ny-kantianernes opfattelse af det virkelige som én i Kantsk forstand regulativ ide, ideen om noget absolut, der stedse udtrykker et krav om at søge ud over den øjeblikkelige, af vor nuværende erfaring betingede erkendelse, men opgav aldrig tanken om den menneskelige erkendelses uafsluttede karakter.

Under diskussioner med Bohr i slutningen af tyverne var det Jørgensens pointe, at den situation, som kvantemekanikken var havnet i, og som kom til udtryk i komplementaritetsopfattelsen, ikke kunne betragtes som et uomgængeligt vilkår for menneskelig erkendelse, men som et skridt på vejen frem imod mere omfattende teorier om den fysiske virkelighed.

Jørgensens belæsthed var legendarisk - på dette punkt var han Høffdings ligemand - og det læste var, med et udtryk hentet fra Rubin, letopdukkeligt. Hans første store arbejde, **A Treatise on formal Logic** (I-III, skrevet 1923-24, udgivet 1931), en encyklopædisk-historisk redegørelse for den symbolske logiks og den matematiske filosofis udvikling og daværende stade, byggede på et overmåde stort kendskab til såvel den primære som den sekundære litteratur om emnet. Bogen blev et standardværk og skaffede straks efter sin fremkomst Jørgensen en international position som logiker og erkendelsesteoretiker.

Uden egentlig at have brudt med ny-kantianismen var Jørgensen i stigende grad kommet under Bertrand Russells indflydelse. Allerede i hans ungdomsskrifter ser man ham formulere kravet om en videnskabelig, antimetafysisk filosofi. Idealet er en filosofi, som udvikler sig i nær tilknytning til videnskaben, og som henter sit materiale fra såvel real- som formalvidenskaberne. Dette ideal fandt den unge Jørgensen realiseret først hos ny-kantianerne, men fra begyndelsen af tyverne blev Russell hans filosofiske forbillede. Dennes rede engagement i såvel videnskabelige og filosofiske som i politiske, pædagogiske og alment kulturelle anliggender genfindes hos Jørgensen. **Treatise** var det første produkt af hans drejning bort fra ny-kantianismens kritiske idealisme, bort fra opfattelsen af logik og matematik som anskuelige videnskaber, og hen imod en mere formalistisk og empiristisk opfattelse.

Rubin havde henledt Jørgensens opmærksomhed på Russell. Men også en anden havde spillet en vis rolle for hans filosofiske udvikling. Den næsten mytiske figur i dansk filosofi, socialisten Herbert Iversen (1893-1920), som Jørgensen vist aldrig mødte, men dog havde brevvekslet med, havde i 1918 udgivet sine to **Essay om vor Erkendelse**. Ud fra en radikal empirisme havde Iversen kritiseret ikke alene den klassiske erkendelsesteori og logik, men også moderne filosoffer som Russell. Den menneskelige erkendelse bygger i følge Iversen i sidste ende på momentane bevidsthedstilstande og ud fra denne antagelse formulerede han en ekstrem fænomenalisme. Herved nærmede Iversen sig den af ny-kantianerne så forkætrede psykologisme, en udvikling, som Jørgensen senere gjorde op med.

Treatise er en bog for specialister. Den udkom i 500 eksemplarer, hvoraf de fleste gik til udlandet, og den gjorde Jørgensen til professor.

Den nyudnævnte gik straks i gang med, hvad han anså for sin vigtigste opgave, nemlig en gennemgribende reform af filosofikumundervisningen. Resultatet blev **Filosofiske Forelæsninger**. Heri præsenteredes den studerende på encyklopædisk vis for hovedsynspunkter og grundproblemer inden for de enkelte videnskaber, strækkende sig fra matematik og logik over fysik, kemi og biologi til psykologi, sociologi og kulturvidenskaber såsom historie, religionsvidenskab og sprogvidenskab. Denne indforelse i videnskabelig tænkemåde og teoridannelse udgjorde værkets hoveddel, men var ment som en fremstilling af det materiale, som filosofien - forstået som videnskabelig filosofi - skal bygge på. Efter en kort indføring i den nyere filosofis historie fulgte endelig en endnu kortere oversigt over filosofiens hovedproblemer. I sin historiske redegørelse kan Jørgensen konkludere, at filosofiens udvikling har medført, at filosofferne har indset, at "en af deres Hovedopgaver er at bremse Menneskenes Lyst til at danne altomfattende Verdensanskuelser og at paavise Svaghederne i de Forsøg, der gøres i denne Retning". På baggrund heraf bestemmes filosofien som en refleksion over "de specielle erkendende, vurderende og bedømmende Holdningsmaader, som Mennesket indtager saavel i Specialvidenskaberne som i det praktiske og daglige Liv". Hermed havde Jørgensen skitseret sit program for en videnskabelig filosofi.

Filosofiske Forelæsninger viste, at Jørgensen havde fjernet sig fra ny-kantianismen, selv om hans tilbagevisning af "altomfattende verdensanskuelser" lyder ganske Kantiansk. Når han f.eks. opfattede kulturfænomener som en særlig art af naturfænomener, der må forstås og forklares biologisk, lå der heri, at han havde opgivet den kantianske distinktion imellem mennesket som naturvæsen og som fornuftsvæsen, eller imellem natur og kultur. Det var opfattelser som denne, der fik Jørgensens ny-kantianske meningsfælde, digteren Otto Gelsted (1888-1968) til beklagende at måtte konstatere, at Jørgensen havde svigtet den kritiske filosofi til fordel for en form for biologisme.

Jørgensens begreb om en videnskabelig filosofi og hans encyklopædiske orientering prædestinerede ham til at blive tiltrukket af den logiske positivisme, som fra slutningen af tyverne og frem til udbruddet af 2. verdenskrig kom til at spille en væsentlig rolle i mellemkrigstidens filosofi. Med den logiske positivismes klart anti-metafysiske og intellektualistiske tendens og med dens understregning af, at filosofien snarere er en analyserende aktivitet end et system af påstande, og at den som aktivitet har de enkelte videnskabers begreber og teorier som genstand, synes Jørgensens idé om en videnskabelig filosofi realiseret. Jørgensens brede orientering og hans interesse for formelle logiske metoder gjorde det naturligt, at

han hurtigt kom til at fremstå som en af den logiske positivismes internationale skikkelser, en position, som cementeredes ved afholdelsen af den 2. internationale kongres for enhedsvidenskab i København i 1936, og ved hans organisatoriske og redaktionelle virksomhed inden for bevægelsen. Sammen med finnen Eino Kaila (1890-1958) betragtedes han som en hovedskikkelse inden for den logiske positivisme i Norden.

Skønt Jørgensen nærede stor sympati for den logiske positivisme og blev dens første historiker (*Den logiske Positivismes Udvikling*, København 1948), overses det ofte, at Jørgensen aldrig var ortodoks logisk positivist - hvilket for øvrigt gælder for samtlige af bevægelsens hovedskikkelser. Den logiske positivisme var ikke et system, men en måde at filosofere på, og var karakteristisk ved en antimetafysisk holdning. Jørgensen, f.eks. forholdt sig kritisk over for en række logiske positivisternes anvendelse af formelle metoder i erkendelsesteoretisk sammenhæng. Skønt det var ham, der fandt på titlen til Rudolf Carnaps berømte bog *Logische Syntax der Sprache* fra 1934, hvor "sprog" nærmest betegner de videnskabelige sprog, dvs. de videnskabelige begreber, teorier og forklaringsmodeller, var han aldrig overbevist om, at den syntaktiske analyse var tilstrækkelig. Jørgensen var formidler af den logiske positivismes hovedværker, men den **prügelknabe**, som i 1960'erne blev konstrueret og kaldt for en logisk positivist, passede ikke på ham. Som filosof var han udogmatisk, kritisk og analyserende. Helt anderledes fremtrådte han i sit mere populære forfatterskab, som gjorde ham til en kendt skikkelse i det Københavnske kulturliv op igennem tyverne og trediverne, og som bidrog til, at den noget ophøjede og distante akademiske institution, som Københavns Universitet var, blev mere nærværende i tidens politiske og kulturelle debatter. For offentligheden fremstod Jørgensen som intellektuel og aggressiv propagandist for antireligiøse og frisindede opfattelser - han deltog f.eks. i diskussionerne omkring børnebegrænsning og svangerskabsafbrydelse - og, fra begyndelsen af trediverne, som en socialistisk sindet kritiker af den store nabo imod syd.

Også det folkeoplysende arbejde havde Jørgensens bevågenhed. Han deltog heri både som foredragsholder og som organisator. I 1928 valgtes han til formand for den Københavnske Folkeuniversitetsforening og var fra 1939 til 1964 formand for Folkeuniversitetsudvalget, hvis opgave det var - og stadig er - at fremme en formidling af universiteternes forskning til en bredere kreds.

Jørgensens position som frisindet tænkter og som formidler af de nyeste filosofiske strømninger tiltrak mange unge, hvis fremtidige virke kom til at ligge uden for den egentlige fagfilosofi. F.eks. deltog den unge digter Piet Hein - senere verdenskendt for sine Gruk og som superrelipsens opfinder - og

den unge filosofistuderende Erik Ib Schmidt - senere kendt som topleder inden for den danske centraladministration - i Jørgensens undervisning for de fagstuderende i filosofi.

Skønt få i mellemkrigsårene afsluttede en egentlig fagfilosofisk uddannelse, var der mange uden for fagfilosoffernes kreds, der bidrog til tidens filosofiske debat. Blandt disse kan nævnes Niels Bohr, men også juristerne Bent Schultz (1904-1973), senere professor i filosofi, og Alf Ross (1899-1979), professor i retsvidenskab fra 1938. Schultz forsvarede i 1935 en filosofisk disputats, hvori han argumenterede for, at den klassiske metafysiks forsøg på at nå til noget ubetinget, f.eks. noget ubetinget værende, rejser uovervindelige logiske problemer. I 1938 vendte Schultz sig med bogen **Observation and Protocol Statement** imod den logiske positivismes lære om, at der til grund for den menneskelige erkendelse ligger absolutte observationsudsagn. Senere, under 2. verdenskrig, udviklede Schultz en relativistisk opfattelse, der kom til at spille en vis rolle i forbindelse med udviklingen af den såkaldte attituderelativisme i tresserne. Alf Ross' retssyn var retspositivismens, som afviste enhver metafysisk og moralfilosofisk fundering af retten. Et samfunds retskodeks er et socialt faktum, som ene grunder sig i magt. Senere - under indtryk af nazismen og marxismen - modificerede Ross sin oprindeligt meget skarpt formulerede retsfilosofi. Fælles for Schultz og Ross var, at de delte den Jørgensenske aversion imod enhver form for metafysisk tænkning. En protest imod tredivernes københavnske antimetafysiske holdning kom dog til orde i den unge filosofimagister Knud Grue-Sørensens (født 1904) bog fra 1937 **Vor Tids Moralnihilisme**, hvori han argumenterede for muligheden af en objektiv moral.

Mellemkrigsårenes københavnske filosofi var - som næsten enhver epokes - præget af tradition og af nybrud, og det var den samme generation, der leverede både traditionsbærerne og nybruddets folk. Udviklingen inden for matematikken, naturvidenskaberne, samfundsvidenskaberne og humanvidenskaberne accelererede, og både det kulturelle og det politiske klima undergik store ændringer. Noget af alt dette påvirkede den københavnske filosofi, andet ikke. F.eks. var det markant, at de kvantemekaniske drøftelser og den sprogvidenskabelige strukturalisme, begge områder, som tredivernes København var et centrum for, kun fik mindre indflydelse på tidens Københavnske fagfilosofi. Senere generationer har kritiseret især Jørgensen for, at han forholdt sig afvisende over for såvel den Bohrske tænkning som den Hjelmlevske glossematik, men har overset, at Jørgensen havde sine grunde. At han måske tog fejl er et vilkår, som enhver videnskabsmand er underkastet.